

Hakalisto, S. & Lohilahti, H. 2004. Kolin perinnemaisemien kasvillisuusseurannalla tietoa arvokkaiden niittyjen hoidosta. Julkaisussa: Lovén, L. (ed.). 2004. Tutkittu ja tuntematon Koli. Kolin kansallispuiston tutkimusseminaari 24.-25.4.2002. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 915: 57-59.

Kolin perinnemaisemien kasvillisuusseurannalla tietoa arvokkaiden niittyjen hoidosta

FL Sirkka Hakalisto

FM Hanne Lohilahti

Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Joensuu
sirkka.hakalisto@ymparisto.fi

Kolin kansallispuiston perinnemaisemat ovat luonto- ja maisema-arvoiltaan ainutlaatuisia maassamme. Maisema-aluejärjestelmän mietinnössä Koli on huomioitu valtakunnallisesti arvokkaana maisema-alueena (Haapanen ja Heikkilä 1992). Valtakunnallisessa perinnemaisemainventoinnissa kansallispuiston neljä ahoa (Mäkrän-, Ikolan-, Purolan- ja Havukanaho) on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi ja Mustanniityt maakunnallisesti arvokkaaksi perinnemaisemakohteeksi (Grönlund ym. 1998).

Kolin perinnemaisemien hoito on tärkeää myös niittykasvillisuuden ja niittyjen taantuneiden eliölajien suojelemiseksi. Viimeisten uhanalaisuusarviointien perusteella perinnebiotooppien lajiston uhanalaistuminen on jatkunut suhteellisesti nopeammin kuin muiden elinympäristöjen lajien (Rassi ym. 2001). Uuden uhanalaisuusarvioinnin mukaan kaikista uhanalaisista lajeista ensisijaisesti perinnebiotoopeilla esiintyy 338 lajia eli 22 %.

Kolin perinnebiotoopeista niittoniityt ovat Suomessa ainutlaatuisia ja uhanalaisimpia perinnemaisematyyppiä. Kolin parhaita ahoja on hoidettu niittämällä lähes yhtäjaksoisesti kaskikaudelta nykypäiviin. Vastaavanlainen niittohoito on jatkunut vain kuudella muulla valtakunnallisen perinnemaisemainventoinnin alueella. Itäsuomalaiset kaskiahot, joista Kolin kansallispuiston ahot ovat parhaiten säilyneitä esimerkkejä, ovat edustavimmillaan tuoreita pienruohoniittyjä, joilla esiintyy kuivimmilla kohdilla myös ketolajistoa. Ahot voidaan erottaa muista niityistä syntytapansa (kaski) perusteella. Myös kaskimaille syntyneiden hakojen ja metsälaitumien erityispiirteiden säilyttämisessä Suomella on kansainvälinen (luontodirektiivin mukaisen luontotyypin) suojelun erityisvastuu.

Kolin perinnemaisemien hoidon suunnittelun lähtökohtana on ollut alueiden aikaisempi maankäyttö. Vanhoilla ahoilla onkin kiinnitetty erityistä huomiota siihen, että ne ovat nimenomaan pitkäaikaisen niiton tuloksena syntyneitä omaleimaisia kasviyhdyskuntia, jotka tulee jatkossakin hoitaa niittämällä ja pitää laidunnuksen ulkopuolella.

Kolin perinnemaisemien kartoitus ja hoidon suunnittelu alkoi 1980-luvun lopulla. Puiston pohjoisosan ahojen hoito-ohjelma valmistui vuonna 1993 ja koko kansallispuiston perinnemaisemakohteiden hoidon erillissuunnitelma vuonna 1998 (Grönlund ja Hakalisto 1998). Erillissuunnitelmassa esitetään yleiset periaatteet Kolin kansallispuiston perinnemaisemien jatkuvalle hoidolle, kuviokohtaiset hoito-ohjeet perinnemaisemakohteittain ja työohjelma sekä kasvillisuuden seurantaohjelma. Erillissuunnitelmassa on mukana yhteensä 13 perinnemaisemakohdetta, joiden yhteispinta-ala on noin 26 ha.

Erillissuunnitelman mukaiset kunnostus- ja hoitotyöt aloitettiin kesällä 1998. Hoidettavien alueiden kasvillisuudessa tapahtuvia muutoksia seurataan Metsähallituksen julkaiseman perinnebiotooppien kasvillisuuden seurantaoppaan (Hakalisto ym. 1998) mukaisilla koealoilla; tavoitteena on arvioida hoidon onnistumista. Peruskunnostettavilla kohteilla seuranta aloitettiin ennen kunnostustoimenpiteitä, jolloin seurannan tuloksia verrataan kunnostusta edeltäneeseen alkutilanteeseen. Pitkään hoidon piirissä olleiden kohteiden seurannalla saadaan vertailuaineistoa kunnostettavien perinnebiotooppien hoitotulosten arviointiin.

Koealaseuranta tehdään Kolilla vain niittybiotoopeilla. Pysyvät seurantakoealoja on Turusen aution, Ylä-Murhin, Havukanahon ja Mäkränahon niittykuvioilla. Koealoilta

kuvataan yleistietoina paikan topografia, vallitseva kasvillisuustyyppi valtalajeineen sekä muiden kasvillisuustyyppien esiintyminen ja osuus alueen pinta-alasta. Aluskasvillisuusaloilta arvioidaan kenttäkerroksen kokonaispeittävyys ja putkilokasvilajien peittävyys lajeittain. Koealat valokuvataan jokaisella seurantamittauskerralla. Koeala- ja kuvioseurannassa kirjataan lisäksi kaikki käsittely- ja hoitotoimenpiteet.

Kyseessä on koeala, joka sopii mille tahansa perinnebiotoopille metsäisillä alueilla. Iso ruutu, yleensä 20x20 metriä tai 10x10, on puustoalaa, nurkissa on pienemmät neliöt, jotka sisältävät taimi- tai pensasalat ja niiden kulmissa taas on kasvillisuusalat. Koealat on pyritty sijoittamaan kasvillisuudeltaan mahdollisimman yhtenäisille alueille. Seurantamittaukset toistetaan peruskunnostettavilla kohteilla hoidon alkuvaiheessa tiheämmin; hoidon jatkuessa mittausvälit pidentyvät. Säännöllisen hoidon piirissä olevien kohteiden kasvillisuudessa tapahtuvat muutokset ovat vähäisiä ja seurantaväli harva. Lisäksi muutamille koealaseurannan ulkopuolisille ennallistettaville kuvioille on perustettu pieniä seurantaruujuja.

Kirjallisuus

Grönlund, A. ja Hakalisto, S. 1998. Perinnemaisemien hoito Kolin kansallispuistossa. Kolin kansallispuiston erillisuunnitelma. Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Joensuu. Alueelliset ympäristöjulkaisut 104. 81 s.

Grönlund, A., Lehtelä, M., Luotonen, H. ja Hakalisto, S. 1998. Pohjois-Karjalan perinnemaisemat. Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Joensuu. Alueelliset ympäristöjulkaisut 61. 167 s.

Haapanen, A. ja Heikkilä, T. 1992. Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. Arvokkaat maisema-alueet. Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto. Mietintö 66/1992. 204 s.

Hakalisto, S., Nieminen, S. ja Kanerva, T. 1998. Perinnebiotooppien kasvillisuuden seurantaopas. Metsähallitus, Vantaa. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 48. 81 s.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. ja Mannerkoski, I. (toim.). 2001. Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.